

ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ПАКУВАННЯ Й ЕКСПЕДИРУВАННЯ КНИЖКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОМУ КОМПЛЕКСІ

В умовах розвинутого соціалізму і переходу економіки на інтенсивний шлях розвитку, як відзначається в «Основних напрямках економічного і соціального розвитку СРСР на 1981—1985 роки і на період до 1990 року», особливу роль відіграє вдосконалення організації виробничих процесів і виробництва в цілому, зростає значення комплексного системного підходу до вирішення питань підвищення техніко-організаційного рівня не тільки основного виробництва, але й допоміжних, складських і транспортних процесів [1, 2].

Одним із основних показників вимірювання техніко-організаційного рівня виробничих процесів є рівень їх механізації. У поліграфічній промисловості він (за ступенем охоплення робітників механізованою працею) становить близько 60%, в тому числі по допоміжних і складських операціях трохи більше 20%, на підприємствах книжкової торгівлі — 15...20% [3].

Таке становище пояснюється насамперед порушенням принципу синхронного розвитку виробництва, допоміжних і транспортно-складських процесів, недоліками в організації систематичного техніко-економічного й організаційного аналізу ефективності використання трудових, матеріальних і грошових ресурсів, зв'язаних з виконанням допоміжних і транспортно-складських процесів, відсутністю чітко розробленої технологічної й організаційної регламентації проведення робіт.

Процеси пакування та експедирування книжкової продукції у видавничо-поліграфічному комплексі займають особливе місце, вони виконують роль ланки, що зв'яже в єдиний нерозривний процес виробництво книжкової продукції та її реалізацію. Отже, вдосконалення організації цих процесів є одним із важливих аспектів удосконалення внутрікомплексних організаційних зв'язків підсистем поліграфічне підприємство—книготорговельні організації і, в першу чергу, кількісних. Важлива також наявність видавничо-поліграфічного комплексу з транспортними системами. Саме тому проблема вдосконалення організації процесів пакування й експедирування продукції потребує комплексного системного вивчення. Це дасть змогу узгоджувати дії підсистем видавничо-поліграфічного комплексу та інших народногосподарських систем, виявити зв'язки та закономірності, що діють у кожній підсистемі та властиві для всієї системи, визначити на цій основі шляхи підвищення ефективності функціонування видавничо-поліграфічного комплексу в цілому.

Видавничо-поліграфічний комплекс як економічна система — це процес перетворення матеріальних, трудових, технічних та ін-

ших ресурсів з метою одержання необхідної для суспільства друкованої інформації. Критерієм оптимальності його функціонування є найповніше задоволення потреб суспільства у друкованій інформації при найменших витратах на її випуск і найвищій оперативності з врахуванням обмежень, що накладаються середовищем.

Організація процесів пакування й експедирування книжкової продукції впливає на оперативність друкованої інформації. Основний показник для характеристики оперативності друкованої інформації — тривалість видавничо-поліграфічного циклу на всіх стадіях видавничого, поліграфічного та книготорговельного процесів [4]. Після завершення виготовлення книжкової продукції тривалість стадії доведення друкованої інформації до споживачів визначається часом доставки готової продукції з поліграфічних підприємств у книжкові магазини [4]. У свою чергу, цей показник може характеризувати організаційний рівень процесів пакування й експедирування книжкової продукції.

Книжкова продукція від виробника до споживача в основному проходить по двох схемах: поліграфічне підприємство—оптова книжкова база—роздрібна книжкова база—магазин; поліграфічне підприємство—оптова книжкова база—магазин. При цьому переважає перша схема. Найвні також транзитні поставки продукції «підприємство—магазин», але питома вага їх не перевищує 0,5% навіть на найбільших підприємствах.

У зв'язку з цим час доставки книжкової продукції від підприємства до магазину складається з таких елементів: доставка продукції від підприємства до оптової бази, обробка її на оптових базах, доставка з оптових баз до роздрібних, обробка на роздрібних базах і доставка з роздрібних баз до магазину.

Практика показує, що найтриваліший з названих елементів — час обробки продукції на оптових книжкових базах, які здійснюють оперативне зберігання продукції, комплектування замовлень по адресах (облкниготоргам і облспоживспілкам), відвантаження продукції, а також довготривале зберігання (резерви). Ті ж функції у масштабі певних облкниготоргів або облспоживспілок виконують роздрібні книжкові бази.

Відсутність нормативів на час доведення друкованої інформації до споживачів не дає змоги порівнювати його нормативну та фактичну тривалості. Слід підкреслити, що зараз у тривалості видавничо-поліграфічного циклу час книготорговельних процесів не включається взагалі. Для визначення фактичного часу обробки продукції на оптових книжкових базах як одного з елементів часу доставки ми провели відповідний аналіз.

Наприклад, у 1977 р. на Львівській міжобласній книжковій оптовій базі обробка окремого видання становила 29...352 календарних дні, в середньому по базі — 105 календарних днів (без врахування розподілу резерву), що свідчить про наявність значних резервів.

Час доставки продукції з одного пункту в інший залежить не лише від відстані між ними, але й від способу доставки. Час доставки книжкової продукції вантажопосилками пасажирськими

поїздами в 6—8 разів перевищує час доставки продукції у контейнерах залізничним транспортом.

Надмірна тривалість проходження книжкової продукції на стадіях оптова книжкова база—магазин зумовлена недосконалістю системи розподілу замовлень по адресах, низьким рівнем механізації процесів пакування, вантажно-розвантажувальних, складських і транспортних робіт, наявністю значної кількості переупакувань та перевантажень продукції через неузгодженість дій підсистем поліграфічне підприємство—книготорговельні організації і транспортної системи, відсутністю нормативної документації.

Організація процесів пакування й експедирування книжкової продукції впливає також на економіку поліграфічних підприємств і книготорговельних організацій. Наявність великої кількості трудомістких операцій у пакуванні книжкової продукції, вантажно-розвантажувальних, складських і транспортних роботах знижує продуктивність праці у поліграфічній промисловості та книжковій торгівлі збільшує витрати обігу, знижує ефективність використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів на виробництво та реалізацію книжкової продукції.

Необхідно відзначити, що значною мірою обсяг робіт при пакуванні продукції, складських, вантажно-розвантажувальних і транспортних процесах у книготорговельних організацій залежить від узгодженості дій підсистем поліграфічне підприємство—книготорговельні організації. Важливо, щоб вже на завершальній стадії виготовлення продукції (пакуванні) враховувались умови всіх інших стадій проходження продукції і транспортних систем.

Про наявність істотних недоліків в організації процесів пакування й експедирування продукції свідчить зростання витрат обігу на одиницю продукції на оптових книжкових базах, включаючи витрати на пакування та транспортування, збільшення трудомісткості обробки одиниці продукції. На основі аналізу результатів роботи Центральної оптової книжкової бази ВДО «Союзкнига» (ЦОКБ) виявлено, що за період з 1975 по 1978 рік витрати обігу на 1000 книг зросли на 53%, в тому числі витрати на тару — на 40%, на вантажно-розвантажувальні роботи — на 10,2%, на транспортування продукції — на 25,5%, на заробітну плату торговельно-складського персоналу, включаючи нарахування, — на 64,1%. При цьому рівень витрат обігу на одиницю реалізованої продукції у грошовому виразі залишився на тому ж рівні.

Зростає також чисельність працівників, зайнятих на цих роботах. Наприклад, на ЦОКБ чисельність промислово-виробничого персоналу за такий же період збільшилась на 26,5%, у тому числі торговельно-складського — на 45,4%.

Витрати на транспортування продукції залежать і від виду транспорту та способу доставки (тариф на автомобільні перевезення у 7—10 разів перевищує залізничний).

Таким чином, недоліки в організації процесів пакування й експедирування книжкової продукції безпосередньо впливають

на ефективність функціонування видавничо-поліграфічного комплексу в цілому.

Основні напрямки вдосконалення організації процесів пакування й експедирування книжкової продукції — поліпшення організаційних взаємозв'язків і взаємодії поліграфічних підприємств і книготорговельних організацій, удосконалення техніки та технології, проектування підприємств поліграфічної промисловості і книжкової торгівлі, системи документообороту, впровадження прогресивних способів доставки.

Першочергове завдання має вибір параметрів первинної упаковки, складської і транспортної одиниць з врахуванням специфіки кожної стадії проходження продукції і можливості об'єднання їх на цій основі в єдину технологічну схему. Слід враховувати також умови транспортних систем. Це дасть змогу скоротити кількість переупакувань і перевантажень продукції на стадіях поліграфічне підприємство—магазин, знизити трудомісткість пакувальних, вантажно-розвантажувальних і транспортно-складських робіт, підвищити оперативність друкованої інформації, створити основні передумови комплексної механізації і автоматизації даних процесів.

Однак вказані шляхи не охоплюють всіх факторів. Для успішного вирішення проблеми потрібен глибший аналіз з врахуванням економічних, організаційних, технічних і соціально-психологічних факторів, тобто комплексний системний підхід.

Список літератури: 1. Матеріали XXVI з'їзду КППС. — Київ: Політвидав України, 1981. 2. Газета «Правда», 2 грудня 1980 р. 3. *Машталер Р. М.* Экономические проблемы научно-технического прогресса в полиграфии. — М.: Книга, 1978. 4. *Машталер Р. М.* Экономика полиграфической промышленности. — М.: Книга, 1977.

Packaging, organization and dispatching processes of book production and its influence on printing information are under investigation.

Methods of how to improve book packaging and dispatching are scientifically described by authors.

Стаття надійшла в редакцію 07. 02. 81